

udsætte at sådanne sygdomme danner grundlaget for væsentlige og fortsatte fertilitetsforandringer i forskellige populationer. Dertil kan man tilføje at de selv samme årsager har været angivet som delforklaring på subfertiliteten i Østafrika, og dog udviser denne region højere fertilitetstal end dem der er blevet dokumenteret fx blandt herero. Som forfatterne, rigtigt, observerer, „de høje tal for TB-smitte som har fundet blandt !kung'erne falder sammen med vækst, snarere end fald, i fertiliteten blandt herero'erne, og TB er stadig endemisk“ (s.125). Den konklusion at fertilitetstilvæksten skulle hænge sammen med adgangen til penicillin og tilstedeværelsen af faste sundhedsklinikker med uddannede sygeplejersker i selv de fjerneste egne af Ngamiland, bør man altså være forsigtig med at drage.

I kapitel 7 finder vi en lille selvmodsigelse. Forfatterne bemærker på den ene side at „mænd erhverver sig børn gennem ægteskab“, på den anden side at „38% af alle herero børn avles uden for ægteskabet“. Hvis barnefødsel er en forudsætning for ægteskab, kan den biologiske hændelse at fødslen finder sted uden for den sociale hændelse at indgå ægteskab, føre til at man overvurderer tallene for den ikke-ægteskabelige fertilitet som siges at kendetegne herero'erne.

Det er derfor særlig nyttigt for forståelsen af de processer der frembringer herero'ernes særlige populationstræk, hvis man, som forfatterne, anlægger den synsvinkel at man må forstå den sociale kontekst for forholdet mellem ægteskab og fertilitet. Forslaget om (i konklusionen på kapitel 7) at demografer burde udvikle mere brugbare kategorier for forståelsen af forholdet mellem ægteskab og fertilitet i afrikanske samfundssystemer, er således meget væsentligt.

Kapitlet om plejebørn og socialt forældreskab er meget oplysende, fordi det redegør for herero'ernes sociale reproduktion i sammenhæng med dennes sociale mekanismer og sociale betydning. Dog kan den forudsætning om at fosterbørn (oftere) mishandles end „egne børn“, skyldes en udvælgelsesbias. Forfatterne stiller sig med rette tøvende over for at lægge for stor vægt på de negative aspekter af at tage fosterbørn. På samme måde er den konklusion at man ikke kan bruge overtagelsen af fosterbørn til påstande om højere fertilitet, en velgørende nyorientering i forhold til den sædvanlige litteratur om emnet, især om Afrika syd for Sahara, som plejer at begrunde

den høje fertilitet i denne region med foster-skabet.

Det er meget svært at finde mangler ved kapitel 9, der handler om forskellene på herero og !kung demografi. Dog kunne det være interessant at have fået en analyse på mikro-niveau som forsøgte sig med fertilitetsadfærdens inter- og intrarelationer mellem de to populationer. Kapitel 10 er for statistisk en behandling til en konklusion på de spørgsmål som rejses i første kapitel, og på de empiriske problemer der diskuteres i de følgende kapitler.

Sammenfattende er forfatternes bestræbelse på sammenføje antropologiske og demografiske synspunkter i studiet af en populations demografi, historie og økologi et meget vægtigt bidrag til debatten. Der er dog tendens til at forfatterne i højere grad anvender de to perspektiver alternativt end på en integrerende måde. Bogen er et vigtigt bidrag til litteraturen om herero og !kung, men er også af stor interesse for samfundsvidenskabelige forskere, studenter og den læge læser.

Edward K. Kirumira
Makerere Universitet
Kampala, Uganda

FLEMMING RØGILDS: *Stemmer i et grænseland. En bro mellem unge indvandrere og danskere?* København: Politisk Revy 1995. 268 sider. ISBN 87-7378-134-7 paperback.

Kultursociologen og digteren Flemming Røgilds har igennem mange år haft som overordnet projekt at analysere brobygning mellem forskellige raciale og etniske grupper flere steder i verden. Det er der forløbig kommet tre bøger ud af: *Rytme, racisme & nye rødder*, som har England som empirisk eksempel, *I elefantfluglens land. Sydafrikanske stemmer*, der handler om det ny Sydafrikas forsøg på at udvikle et humant multikulturelt samfund, og endelig har Røgilds med sin sidste bog *Stemmer i et grænseland. En bro mellem unge indvandrere og danskere?* bevæget sig ud i det danske multikulturelle liv for at se nærmere på eventuelle nye kulturelle blandinger. *Stemmer...* er som de to forrige bøger en blanding af personlig rejsebeskrivelse, interviews og videnskabelig analyse. Røgilds skriver, at bøgerne handler om „den mangfoldighed og de

nye muligheder, der udgår fra de stedse mere multi-kulturelle og multi- raciale metropoler, hvor nye folkeslag mødes og nye rødder opstår“ (s.9).

Bogen består af to dele, hvoraf den første *Broen*, som har samtaler med unge som om drejningspunkt, er langt den største. Anden del, som handler om „teoretiske positioner“, er en stærkt komprimeret men også meget velskrevet teoretisk oversigt over nogle af de store kultur-, globaliserings- og identitetsdiskussioner, der foregår inden for samfundsvidenskabelig forskning i disse år. Røgilds indskriver sig således i både modernitets- og globaliseringsdiskurserne, ligesom han behandler etnicitet, hvilket ikke ses så ofte i dansk sammenhæng. Røgilds forstår kultur, etnicitet, kulturel identitet mv. ud fra konstruktionsideen, så han afviser den etniske absolutisme og de nationale monokulturer, som mange mennesker imidlertid både forsvarer og terroriseres af utallige steder i verden. Det teoretiske afsnit er med andre ord noget af det bedste, der findes på dansk, og er relateret til danske forhold.

Førstedelen er opbygget af 19 kortere og længere kapitler, som fører læseren rundt forskellige steder i Københavnsområdet og i varierede miljøer, hvor etnisk minoritetsunge og danske unge mødes: f.eks. i CEMYC, som er Danmarks eneste tværetniske ungdomsorganisation, i en „perkerklub“ i Nordvestkvarteret, i en ungdomsklub på Det Indre Nørrebro, i klubben „Blæksprutten“ i Avedøre Stationsby, og vi hører også om et filmprojekt om kulturmødet mellem unge danskere og indvandrere i et boligområde i Roskilde. Læseren tvinges til at se storbyen København med nye øjne, og man følger spændt, hvor Røgilds nu vil føre én hen, hvilke „stemmer“ har han fået i tale, og hvilke spændingsfyldte kulturelle identiteter og kontekster afdækkes på de næste sider? Forfatteren er selvrefleksiv, hvilket jo ofte efterlyses i samfundsvidenskabelige arbejder, og man hører om hans generthed og om etiske og moralske overvejelser, om at han ikke altid får stillet de spørgsmål, han gerne ville osv. Det er befriende læsning, måske især hvis man selv har oplevet feltarbejdet trængsler! Røgilds har talt med og observeret mange unge, og han forsøger i en sand flerstemmig kultursociologi at få mange modsætnings- og spændingsfyldte „stemmer“ med. Det gør bogen yderst læsevenlig både for fagfolk og for mennesker, der arbejder inden for „indvan-

drerindustrien“ og heldigvis også for etnisk minoritetsunge selv. „*Stemmer...*“ er således en usædvanlig bog på flere måder men ikke mindst ved, at etnisk minoritetsunge selv kommer til orde. De unge redegør via Røgilds indsigtfulde spørgsmål for det, forskere kalder f.eks. etnisk bricolage, synkretistisk kultur, hybridkultur, kulturel grænsedragning og -overskridelse og forhandlingsituationer mellem varierende kulturelle kontekster og strømme. Røgilds søger således efter „...ansatser til en række nye fællesskaber baseret på en form for etnisk bricolage, hvor der hele tiden opereres med nye strategier for, hvordan man skal finde frem til, hvem man er“ (s.240).

Røgilds er således én af de få indvandrerforskere i Danmark, der tager både generationer og køn alvorligt. Ud fra hvad de unge siger i bogen, er det tydeligt, at de hele tiden forholder sig til netop disse to temaer. Bogen er gennemsyret af køn og seksualitet, og det kunne man måske få mere ud af analytisk, end Røgilds gør, men til gengæld er empirien righoldig og unik. Teksten er således en guldgrube for f.eks. forskere og studerende med interesse for, hvordan etnisk minoritetsunge forsøger at holde balancen mellem kulturel kontinuitet og forandring. Bogen bygger både på deltagerobservation og interviews, men jeg savner indimellem at få erfaringer fra deltagerobservationen mere tydeligt ind i teksten. Men netop konstruktionen af en sammenhængende tekst via samtaler er et gennemgående træk ved Røgilds' videnskabelige produktion, og den giver nogle repræsentationsmuligheder som traditionelle fremstillingsformer ikke har – f.eks. gøres informanterne mere levende og nærværende. Der er masser af lærerige historier om, hvordan henholdsvis unge kvinder og mænd forsøger at skabe et meningsfyldt liv i spændingen mellem de værdisæt, de får fra forældrene og det liv, de præsenteres for blandt „dansk-danskere“. Etnisk minoritetsunge fremtræder for en gang skyld som mennesker med forskellige baggrunde, muligheder og ønsker til livet. Man kan se *Stemmer...* som en hyldest til de unge, der nægter at reproducere en ukritisk flokmentalitet; disse unge er ikke illoyale over for deres „kultur“, som de nogle gange beskyldes for fra egne rækker. De er derimod igang med „...at blotlægge modsigelserne i forholdet mellem etnicitet, modernitet og identitet“ (s.241).

Flemming Røgilds' bog repræsenterer således en tiltrængt fornyelse inden for dansk

indvandrerforskning både med hensyn til teoretiske rammer og i forhold til det liv, etnisk minoritetsunge lever i praksis i dagens Danmark.

Yvonne Mørck
antropolog

STUART B. SCHWARTZ (ed.): *Implicit Understandings. Observing, Reporting and Reflecting on the Encounters between Europeans and Other Peoples in the Early Modern Period.* Cambridge, New York and Melbourne: Cambridge University Press, 1994. 637 sider. ISBN 0-521-45880-3 paperback £14.95, ISBN 0-521-45240-3 hardcover, pris £40.00.

Jeg er ofte blevet spurgt om jeg ikke kunne anbefale en grundbog for studier af kulturmøder i forbindelse med den europæiske ekspansions historie. Hidtil har jeg hver gang måttet svare undvigende, men nu foreligger der altså en artikelsamling der på forbilledlig vis belyser en lang række af de mest grundlæggende forhold omkring europæernes opdagelser af „de andre“, og ikke mindst „de andres“ opdagelser af europæerne fra det 15. til det 18. århundrede.

Det er ikke let at skrive en grundbog på et felt der befinder sig i rivende udvikling. At det er lykkedes i dette tilfælde, kan man allerede fornemme i introduktionsartiklens redegørelse for den forberedende serie af konferencer og seminarer på Center for Early Modern History, University of Minnesota. At det har været lidt af en balanceakt at få de næsten 20 meget forskellige historikere, antropologer og litteraturhistorikere i tale, fremgår af den blide tone hvormed Stuart B. Schwartz formår at afveje fordele og ulemper ved henholdsvis historikernes og etnohistorikernes bastante interesse i at skrive historien om de andres opdagelse af europæerne og litteraternes mere eller mindre raffinerede kritikker og dekonstruktioner af „vores“ forestillinger om „de andre“ og samtidigt give ordet til de – forholdsvis få – antropologer der ikke helt kan finde ud hvad ben de skal stå på og måske netop derfor leverer teoretisk skyts og inspiration til begge lejre på én gang.

I indledningen holdes tungen lige i munden – og artiklerne, der i øvrigt er af ganske varierende omfang, holder faktisk hvad ind-

ledningen lover: de er næsten allesammen af høj kvalitet, baseret på den nyeste forskning og ofte endog temmelig underholdende læsning.

De første fem artikler dækker velkendt stof: europæiske forestillinger om resten af verden i senmiddelalderen. Alligevel formår Seymour Philips i sin blændende oversigtsartikel at lukke op for et panorama der siden uddybes på overraskende måder af John B. Friedmans nærlæsning af middelalderens verdenskort, en oversigt over kulturelle og sociale forhold i Spanien omkring år 1492, en beretning om de kanariske øers kolonialisering og litteraturhistorikeren Peter Hulmes omfattende redegørelse for det karibiske områdes tidlige etnografi følger mange nye facetter til et billede man ellers skulle tro var velkendt i forvejen.

Terra incognita betrædes der til gengæld i de efterfølgende artikler om de billeder og forestillinger om europæiske og andre fremmede i henholdsvis Persien, det centrale Mexico, Vestafrika, Sydøstasien, det portugisiske Indien og Japan. Den gennemgående pointe i disse artikler – at den hvide mand til at begynde med blot oprådte som endnu én blandt nok så mange andre fremmede og derfor ikke var så stor en nyhed endda – lægger op til en række rigt nuancerede og kontekstualiserede analyser af hvordan gensidig misforståelse og over- og underfortolkning kunne reproducere over ofte ganske lange tidsstræk. Ikke mindst James Lockharts artikel *Sightings: Initial Nahuatl reactions to Spanish culture* må fremhæves for sin samvittighedsfuldt filologiske rekonstruktion af kulturmødets forskellige faser.

Oven på denne serie af vitterlig nyskabende bidrag til et hidtil ganske upåagtet forskningsfelt, fremstår de næste fire artikler under den fælles overskrift *Adjustments to Encounter* som noget af en skuffelse: Mary Helms' betragtninger over samlinger og kuriositetskabinetter bringer ikke noget nyt, Rolena Adorno fremlægger endnu en gang sin analyse af ladino-historiografien efter en temmelig besværlig redegørelse for selve ladino-begrebets komplicerede historie, mens de to artikler om reaktionen på jesuitmissionen i Kina af hhv. Willard J. Peterson og Ann Walter virker en smule for snævre i deres fokusering på hhv. beklædningsspørgsmålet og nogle moralske traktaters receptionshistorie. De to sidstnævnte bidrag minder i øvrigt om hvor heldig redaktøren har været med valget af bidragydere til denne antologi.